

Läslust med förhinder

Läsfrämjandet upplever en högkonjunktur av sällan skadat slag just nu. Som en följd av en längre tids försämrade resultat i storskaliga internationella mätningar av läsförmåga, PISA, PIRLS, har en mängd läsfrämjande initiativ tagits från staten. Vi har bland annat fått en stor litteraturutredning, en ny bibliotekslag, ett nationellt läskyft och en nationell läsdelegation. Även civilsamhället och marknaden går in som läsfrämjande aktörer i stigande utsträckning, Läsrörelsen, En läsande klass med mera. Bakom alla dessa satsningar ligger naturligtvis en – berättigad – oro för att barn och unga inte får tillgång till den språkliga kompetens som behövs för att kunna delta aktivt och fullt ut i ett demokratiskt samhälle. Oron gäller också negativa konsekvenser för alltifrån individens hälsa till social hållbarhet och landets ekonomiska konkurrenskraft. Även om läslust är en flitigt förekommande glosa i dessa sammanhang resoneras det påfallande lite om vad läslusten egentligen kännetecknas av, och hur den ska kunna uppnås.

Samtidigt som alla utan undantag är överens om att ett ökat och förbättrat läsande är en fråga av högsta prioritet, blir den pågående läspaniken också en spelplats för olika, och ibland motstridiga, intressen, värderingar och ideologier. Ett kort exempel. I Göteborg har man sjösatt det synnerligen ambitiösa projektet ”Staden där vi läser för våra barn”. I ett av underlagen för satsningen ser man tydligt hur helt olika diskurser både sammanflätas och kolliderar. Utifrån de övergripande idealen demokrati och social hållbarhet talas det om vikten av nöjesläsning, högläsning och språkutveckling. Intressant nog görs detta med ett språk som har klara kopplingar till konsultprosa och New Public Management, NPM: social investeringspolicy, processägarskap, måluppfyllelse, synergieffekter ... Man framhäver som sagt nöjesläsningens, lustläsningens, centrala betydelse för språkutvecklingen och för en mängd andra saker som förståelse för andra kulturer och ökat samhällsengagemang, men säger ingenting om vad som kännetecknar lustläsning och hur den kan stimuleras.

Förhoppningsvis kommer många av de nya läsfrämjande insatserna att bära frukt. Men jag ser en risk i att många av dem tycks inbäddade i just NPM och idén att precis allting ska kunna mätas och utvärderas. Hur mäter och värderar man passionerad läsning?

Jag är övertygad om att lustläsning är en helt nödvändig förutsättning för andra, högt värderade, sätt att läsa: kritiskt, analytiskt, reflekterande. Visst kan träning i enskilda lässtrategier vara befogad ibland men det är knappast vägen till

just lustläsning. För en tid sedan läste jag en spännande och skrämmande bok av en amerikansk högstadielärare som heter Kelly Gallagher. Boken heter *Readicide* och undertiteln är ”How Schools are Killing Reading and What You Can Do About it”. Gallaghers dom över läsundervisningen i de amerikanska skolorna är mycket hård – och tyvärr finns det många likheter med utvecklingen i Sverige. Gallagher menar att man har glömt något fullständigt grundläggande: Läsningsen måste vara lustfylld. Men istället för att fostra livslånga läsare skapar man elever som skall bli bra på att klara en uppsjö av prov och tester som prioriterar ytförståelse. Läsningsen fragmenteras även på lektioner och i läromedel – som hela tiden avbryter läsandet med nya kontrollfrågor.

Vad händer om vi vänder blicken mot de många passionerade läsare som faktiskt finns? Det finns en mängd både nya och gamla arenor för lustfylld läsning som bara tycks öka i popularitet. Det gemensamma för dem är att läsningen flyttar ut ur den privata läskammaren och in i andra kollektiva rum. Läsningsen har blivit social. De många litteraturfestivalerna är ett exempel. Poetry slam är ett annat. Författarböcker på bibliotek, skolor eller andra offentliga platser är sedan länge en populär och växande verksamhet. Läsescirklar dyker upp som svampar ur jorden, i privata hem, på bibliotek och skolor, på TV, radio och internet. Den litterära turismen, med vallfärder till platser som förknippas med kända författare, har blivit en självklar del av många orters och regioners varumärkesbyggande. Alla dessa läspraktiker sträcker sig från de ytterst informella och småskaliga till evenemang för en masspublik.

Vad kännetecknar dessa läspraktiker? De är sociala och kollektiva snarare än individuella. De bygger på lust och njutning snarare än plikt och hårt arbete. De tycks pendla mellan stark individuell inlevelse å ena sidan, och kollektiv distraktion å andra sidan. De är en del av, och ofta otänkbara utan, en större populärkultur och konsumtionskultur. De är mediala, och med det menar jag att de ingår i ett nytt medielandskap där boken och läsandet inte längre kan förstås som på något enkelt sätt enbart hotade av nyare medier. Dessa exempel erbjuder en rik provkarta på hur man kan umgås passionerat med litteraturen tillsammans med andra. Men förutsättningen för detta är förstås fortfarande den enskilda läsarens engagerade möte med den litterära texten.

MAGNUS PERSSON

Professor i litteraturvetenskap med didaktisk inriktning, Malmö högskola

MAGNUS PERSSON:

”Jag är övertygad om att lustläsning är en helt nödvändig förutsättning för andra, högt värderade, sätt att läsa: kritiskt, analytiskt, reflekterande. Visst kan träning i enskilda lässtrategier vara befogad ibland men det är knappast vägen till just lustläsning.”

Foto: Privat